

l'objectiu de l'obra de Villangómez. N'és l'explicitació, l'ocasió.

Però encara hi ha més. La complexitat amb què Eivissa ha estat vista i tractada a l'obra poètica de Marià Villangómez palesa quin ha estat el seu tarannà literari: escorcollar amb serenitat les vies i els camins que l'experiència poètica li oferia. Potser sí que aquesta serenitat l'agermani amb actituds i vivències de l'escola mallorquina, però el punt de partida d'ell no ha estat mai deliberadament classicista. El que pugui tenir de contenció mesurada, queda sempre tanyit per aquells vels d'inquietuds, preguntes, desolacions, que jo crec que li provenen directament de la poesia europea o, com a molt, d'aquesta a través del garbell del post-simbolisme català. I la conversió

d'aquesta interrogació en una temàtica de dimensions col·lectives és, sense cap mena de dubte, el que, fa alguns anys, el va acostar més a les generacions joves.

Avui, i des de la injusta precipitació d'una anàlisi tan global i agosarada com aquesta, gosaria dir, tanmateix, que allò que millor resistirà els embats inevitables del temps, dins l'obra poètica de Villangómez, serà la seva constant i lúcida consciència de poeta en lluita amb la seva obra. Un repàs general dels seus llibres aviat ens revela que aquesta és una de les característiques més insubornables del seu quefer. A la manera mallarmeana, Villangómez sempre ha estat conscient de les limitacions, i fins de la gratuïtat, dels mots, dels paranys i enganyaments que aquests suposen. Ha sabut

escriure, tot i l'erma desolació de les paraules, en el coneixement de crear un món que només podia salvar-se per la seva pròpia honestat i coherència. És justament per això que el que ell ens ha donat resta com una obra exemplar, com les fites eloqüents, felicíssimes o esgarrinxades, d'una carrera literària que no s'ha plegat a cap trivialitat ni imposició exterior, que ha estat fidel a ella mateixa en tot moment, que ha progressat i escorcollat amb admirable integritat temes i llenguatge, fins a abandonar-se a l'única temptació ineludible de l'escriptor autèntic, a l'únic mirall més fort que totes les ombres i els focs de la creació: la gorgona del silenci.

FRANCESC PARCERISAS

Illa i somni en la poesia de Marià Villangómez

(Materials per a un estudi de geografia poètica)

per Bartomeu Ribas i Guasch

En poesia, la localització geogràfica dels mots o dels sentiments que els donen vida en un lloc ben determinat no és un tret fonamental que hàgim de tenir sempre en compte a l'hora de voler arribar a conclusions vàlides i correctes en les hipotètiques anàlisis literàries que emprenguem. D'aquesta manera podríem dir que per a l'estricta poesia, per a una poesia que hom podria qualificar quasibè de científica, la geografia és només una concreció gratuïta que de tant en tant la voluntat del qui escriu fa aparèixer, sense, però, que aquesta aparició vingui forçada o motivada per cap circumstància vertaderament necessària o interessant. Podríem parlar, doncs, també, d'una molt especial «marginació» que les normes/modes poètiques generals (?) estableixen envers els llocs geogràfics que circumscriuen la quotidianitat o no quotidianitat de la vida del poeta.

La poesia, però, com qualsevol altra cosa d'aquest món, admet també excepcions. I una d'aquestes excepcions, referida a la problemàtica que fins ara hem adduït, la personalitza Marià Villangómez amb els seus vuit llibres de poemes. En paraules de Tomàs Garcés, aquest fet s'expressa dient que Marià Villangómez és un «poeta insular, per damunt de tot». Des d'un primer moment, doncs, en parlar de Marià Villangómez, haurem de parlar d'aquest quasibè irresoluble problema de l'entorn, d'aquesta

Il·lustració de Marià Ribas per a l'opuscle de M. Villangómez "Ibiza y Formentera" (1955).

rara escenificació que la vida davant nostre ha adoptat, d'aquesta aigua, d'aquest vent, de tots aquests elements que, conjugats l'un rera l'altre, configuren, sense crívells, el que en diem «illa».

Marià Villangómez és un poeta d'Eivissa, un poeta illenc o insular, com vulgueu. Però el fet que la seua naturalesa sigui illenca no implica —o, ben mirat, no hauria d'implíc— un encasellament tan dràstic i polèmic com el que ja de bones a primeres

hem fet. ¿Quienes són, doncs, les raons que ens porten a afirmar amb tanta certesa l'essència illenca de la poesia de Villangómez?

Primerament cal dir que una illa és, ans que res, un límit, un reducte, un clos. Exagerant i extremant al màxim la nostra anàlisi podríem arribar encara a conclusions molt més sofisticades, profundes, si es vol. Malgrat això, però, qualsevol recerca de sinònims, qualsevol comparança, sigui la que sigui, ens conduirà a aquest estèril senti-

ment de limitació, a aquest saber que més enllà només hi ha mar, blavor d'horitzons. En els poemes de Villangómez aquesta coneixença hi és ben palesa. Des dels seus primers versos, la constant meditació illenca ha estat una fita important. Cal, però, en arribar a aquest punt, no confondre dos aspectes que podrien confluïr en una mateixa realitat del problema. D'una banda, Marià Villangómez és el poeta d'Eivissa, el poeta d'una illa ben característica, d'una terra que ell com ningú coneix a la perfecció. Ací, doncs, hi haurà un Villangómez que dembleja al costat dels altres homes de l'illa. El poeta serà només el narrador d'unes experiències humanes, el testimoni d'una història, d'un poble, d'uns paisatges ben concrets i especificables. D'altra banda, però, hem de veure el poeta que es submergeix en el món fantàstic i esglaiador del que per a ell és l'essència de l'illa. Ara veiem ja una nova dimensió en el problema. Els límits s'obren davant un misteri, però continuen sent límits. El paisatge es trenca, els homes viuen una realitat que es desfà enmig d'inacabables distàncies sempre horitzontals, sempre blaves. És només des d'aquesta doble perspectiva que

hom pot entendre de veritat la situació que viu el poeta. En la seua veu s'amaguen dos mons: l'un és real, concís, de vegades estrany, però sempre palpable. L'altre és només un món somiat, un món creat amb enganys per la pròpia immensitat de la mar que ens envolta. És l'ànima de l'illa, la seua consistència, la seua irrealitat. La geografia esdevé protagonista de llargues meditacions, de llargues conceptualitzacions encaiminades a descobrir

«...la més alta follia on es confonen
desesperança i goig en un clam
[infinit].»

«L'illa, al cor dens i estret,
duu la blava cançó dels horitzons».

El poeta definirà, dibuixarà, desxifrarà i desengafetarà mil i una vegades la rara semblança de l'illa. Les definicions, les eternes conceptualitzacions, mai no són definitives. Sempre arriba el moment propici per a continuar refent el somni, el desig de somnis que s'amaga en aquesta estranya

geografia que ens ha estat atorgada. De tant en tant, però, el poeta caurà en la desesperança que l'exageració de límits, l'estretor de fronteres li provoca. Llavors hi haurà l'anhel d'impossibles infinits, la follia de l'aigua en cada vers.

«Però el mar no et coneix,
illa».

I l'illa es desfarà, esdevindrà una petitesa, un exagerat continent, un esguard d'amor que hom desitja. Metamorfosis diverses l'empaitaran; adoptarà anatomies desgavellades, harmonioses, irrealis quasibé sempre. I el poeta parlarà d'un món seu «romput en illes», i la poesia, com a concepte capaç d'englobar-ho tot, farà les voltes d'únic refugi possible que li resta. El temps, en aquest indescriptible batibull d'esperances, no hi té res a fer. Després de tot,

«el poema
tremola d'ansia oculta i resignada»,

i amb això ja en tenim prou.

BARTOMEU RIBAS I GUASCH

Un homenatge a Marià Villangómez

per Josep Maria Llompart

Record el desembre del 1976 com un temps de clarors netes i d'esperances tot just nades. Potser va ésser fred, plujós i revoltat. No ho sé. Però compareix a la memòria voltat de mirades altes, d'horitzons plens de joia, gairebé d'un aire de primavera profunda. Encara no havia planat damunt nosaltres la boira enutjosa del desencís i tots plegats ens trobàvem en actitud d'inaugurar un futur i d'inaugurar una pàtria. A l'horitzó, un demà ample de vastituds.

Fou pels darrers dies de desembre de 1976 quan s'estrenava a Eivissa aquesta *Assemblea de ses dones* que Marià Villangómez, un poc per facècia, un poc per exercici i un molt per voluntat de servei, havia escrit segons la pauta del vell Aristòfanes. El poeta, que en la seva joventut experimentava una evident atracció cap al teatre, fins al punt de compondre unes peces dramàtiques que segurament no seran publicades fins que no es faci l'edició crítica de les seves obres completes, retornava, en el ple de la maduresa, a aquella sol·licitació juvenívola. I deixava ben provada la seva capacitat per al gènere.

Aristòfanes i Villangómez són dos noms mals d'acoblar. El vell poeta grec que, desenganyat de tot, de tornada de tot, escèptic integral, profundament reaccionari, que, no creient ni en els déus ni en els homes, es reia —i feia riure a riallada plena— del món i de la bolla, és molt enfora del poeta d'ara, segur de la fe en la terra, pròdig de serveis a aquesta terra, amador subtil de les glòries i de les misèries de l'esperit humà. Tot i així, al marge de fes o d'escepticismes, una mateixa coneixença, una eterna saviesa, s'ha perpetuat d'un extrem a l'altre del nostre antic, prestigiós, malmenat Mediterrani, i Marià Villangómez, amb un exemplar sentit

humanístic, ha estat capaç de confegir una de les versions més vives, més actuals i més «autèntiques» que jo conec d'una de les comèdies més vitenques d'Aristòfanes. Joc i exercici sobretot; però exercici acurat, reeixit, amb vigorosa coherència amb els afanys i les necessitats d'un temps i d'un poble. *S'assemblea de ses dones*, escrita en bellíssim català d'Eivissa —un llenguatge quotidià a nivell de camp i de carrer, però d'una puresa incontestable—, podria assenyalar un camí ferm i segur cap a aqueix teatre popular que amb tanta d'urgència afreturam.

L'estrena de *S'assemblea de ses dones* vingué a coincidir amb el vintè aniversari de la publicació dels *Sonets de Balansat*. Amb aquest motiu, la nit del 28 de desembre, acabada la representació, es va dedicar un cordial homenatge a Marià Villangómez. Em plau repetir ara algunes de les coses que vaig dir en aquella avinentesa:

No puc tenir la pretensió de descobrir, com qui descobreix un Mediterrani, l'egregia personalitat del poeta d'Eivissa, ni és l'ocasió d'analitzar els innumerables aspectes i matisos que ofereix la seva obra. Voldria només posar de lleu la perfecta harmonia, la íntima coherència d'aquesta obra amb un sentiment civil, amb una labor cívica, amb una clara, constant i tenaç voluntat de servei a una terra, a un país, a una cultura. Marià Villangómez ha realitzat en plenitud aquell anhel que Joan Alcover havia expressat en un dels pocs moments vàlids de la seva etapa primerenca de poeta en castellà: el desig de dur a terme aquella tasca que

en las entrañas de la patria cunde
y generosa funde
con la vida de un pueblo la de un hombre.